

13 OCAK NİKA AYAKLANMASI

13 Ocak 2022

Yıldırım Koç

1490 yıl önce İstanbul'da 13 Ocak günü büyük bir ayaklanma başladı: Nika Ayaklanması. Ayaklanan yoksul kitleleri, İmparator Jüstinyen'in yeni vergiler koyması sonrasında, İstanbul'un altını üstüne getirdi. Şimdiki Ayasofya'nın yerinde başka bir kilise vardı. Onu da yaktılar. "Nika Ayaklanması" sırasında şehrin yaklaşık yarısı yakıldı, binlerce kişi katledildi. İki hafta süren ayaklanma sonrasında da 30 bin dolayında isyancı öldürüldü.

Bu ayaklanmadan sonra Bizans imparatorları İstanbul'da yaşayan yoksullara ucuz buğday sağlamaya başladı. Bu uygulama, kitlelerin imparatora karşı ayaklanmasını önledi. Ucuz buğday dağıtma uygulaması 12. yüzyıla kadar devam etti. 12. yüzyılda bu uygulama kaldırılınca kent yoksullarının sınıf çıkarları temelindeki ayaklanmaları yeniden başladı. (Chris Harman, A People's History of the World, Verso, Londra, 2008, s.119-121)

Nika Ayaklanması niçin önemli?

Hakim sınıfların yoksul kitlelerin olası tepkilerini önlemek ve kontrol altına almak için uyguladığı yöntemlere önemli bir örnek.

Yoksullara dağıtılan buğday Mısır'dan sağlandı. Bizans, askeri gücünü kullanarak, Mısır'ın tahıl ambarlarını yıllar boyunca yağmaladı ve İstanbul'a aktardığı bu kaynakla yoksul kitlelerin tepkilerini önledi.

Benzer bir olay, günümüzden yaklaşık 2000 yıl önce yaşandı.

2000 yıl önce Roma İmparatorluğu'nda patrisyen (asil) aileler ülke ekonomisinde ve yönetiminde belirleyici güce sahipti. Ayrıca küçük üretici köylülerden ve kentlerdeki esnaf-sanatkardan oluşan "pleb"ler vardı. Bunların dışında mülk sahibi olmayan özgür Romalılara da "proletarii" deniyordu. Günümüzde kullanılan "proletarya" sözcüğünün kaynağı bu kavramdır. M.Ö. 1. yüzyılda Roma'nın yukarıda sayılan özgür yurttaşlarının nüfusu 3,3 milyonken, kölelerin sayısı 2 milyona ulaşmıştı.

Roma hakim sınıfları, fethedilen yeni topraklara yoksul plebleri ve proleterleri yerleştirerek onların Roma'da karışıklık çıkarmasını engelliyordu.

Ancak genişleme durunca iç sorunlar artmaya başladı. Özellikle M.Ö.73 yılında başlayan ünlü Spartaküs ayaklanması Roma'yı sarstı. Roma'da Spartaküs ayaklanması dışında birçok köle isyanı daha oldu.

Julius Sezar M.Ö. 44 yılında öldürüldü. Vasiyeti, kız kardeşinin torunu olan Gaius Octavius'un onun yerine geçmesiydi. Bir ara dönemin ardından Octavius tek başına iktidara geçti, Roma İmparatorluğu'nu kurdu, Augustus adını aldı, "Roma Barışı" nı (Pax Romana) sağladı ve ülkeyi M.Ö.27-M.S.14 yılları arasında yönetti.

Roma Barışı'nın önemli unsurlarından biri, Roma'daki patrisyenlerle plebler ve proletarii, diğer bir deyişle, köleler dışındaki özgür yurttaşlar arasında barış sağlanmasıydı. Köleci düzenin ve başka ülkelerdeki sömürünün devamı, özgür yurttaşlar arasındaki bu uzlaşmaya bağlıydı. Augustus bunu sağlayabilmek için Roma'nın yoksul özgür yurttaşlarına (pleblere ve proletariye) önceleri ucuz ve daha sonra da bedava buğday dağıttı. Roma'nın kontrolündeki Mısır'da Nil vadisinden getirilen bedava buğday, Roma'nın hakimiyeti altındaki bölgelerden gelen haracın bir bölümüyle finanse ediliyordu.

Asiller, Roma proletariisini, Mısır'ın sömürülmesi sonucu elde edilen ve proletariye bedava dağıtılan buğdayla ehlileştirdi. Roma'nın vatandaşlık hakkına sahip yoksulları olan proletarii, devletin kendilerine sağladığı silah ve zırhlarla, Roma ordusunun belkemiğini oluşturdu ve askerlik sonrasında toprak sahibi olabildi. (Harman,2008;80)

2000 yıl önce Roma İmparatorluğu'nun proletariisini ve yoksul pleblerini, 1500 yıl önce Bizans'ın kent yoksullarını evcilleştirmenin yolu, karınlarını doyurmaktı. Karınların doyması için sağlanan buğday da başka ülkelerin sömürülmesinden elde ediliyordu. Ülkede sınıflar arasındaki çelişkinin bir iç

savaşa dönüşmesini önlemenin yolu, başka ülkelerin sömürülmesinden sağlanan ekonomik artığın bir bölümünün yoksullara dağıtılmasıydı.

Emperyalist ülkelerin işçi sınıfları, çağımızda, başka ülkelerin sömürülmesinden elde edilen kaynaklardan yararlanmaktadır. Bu nedenle, 1848'de doğru ve geçerli olan "bütün ülkelerin işçileri, birleşin" çağrısı, daha sonraki dönemlerde geçerliliğini yitirdi. Yüzlerce yıl önce Bizans ve Roma'da uygulanan yöntem, çağımızda gelişmiş kapitalist ülkelerde uygulanmaktadır. Böylece kapitalizmin mezar kazıcıları, emperyalizmin ve kapitalizmin payandalarına dönüştürülmüştür. Ancak emperyalist sömürü önleğinde, gelişmiş kapitalist ülkelerde sınıf mücadelesi yeniden önem kazanacak ve "bütün ülkelerin işçileri, birleşin" çağrısı yeniden somut koşullara uygun bir slogan olacaktır.